

Κεφάλαιο 5

Η οικονομική ζωή

Η σταδιακή παρακμή της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας έδωσε τη δυνατότητα στους υπόδουλους Έλληνες να αναπτύξουν οικονομική δραστηριότητα, κυρίως εμπορική και να πλουτίσουν από αυτήν. Οι εμπορικές σχέσεις με τη Δύση τους έφεραν σε επαφή και με τις επαναστατικές ιδέες του τέλους του 18^{ου} αιώνα στη Δυτική Ευρώπη.

▲ Έλληνας έμπορος, λιθογραφία, Αθήνα, Γεννάδειος Βιβλιοθήκη

Η οικονομία της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας στηριζόταν κυρίως στις αγροτικές καλλιέργειες (σιτάρι, κριθάρι, βαμβάκι, καπνός, λάδι, σταφίδα). Οι κτηνοτρόφοι, είτε ζούσαν μόνιμα σε ένα μέρος είτε ήταν νομάδες, πρόσφεραν μαζί με τους αγρότες πρώτες ύλες στη βιοτεχνία για την παραγωγή νημάτων και υφαντών. Η παραγωγή ικανοποιούσε κυρίως τις ανάγκες του σπιτιού. Όσα προϊόντα τους περίσσευαν, οι γεωργοί τα πουλούσαν στις τοπικές αγορές ή τα διέθεταν στο εξωτερικό, με αντάλλαγμα κυρίως βιομηχανικά εργαλεία και άλλα προϊόντα.

Όμως οι γεωγραφικές ανακαλύψεις, η χρήση νέων εμπορικών δρόμων και ο τερματισμός των κατακτήσεων συνέβαλαν στην παρακμή της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Οι έμποροι από τη Δυτική Ευρώπη δεν ήταν υποχρεωμένοι πλέον να περνούν από το έδαφός της για να πάνε στην Ινδία ή την Κίνα. Έτσι τα κρατικά της έσοδα από τους φόρους του εμπορίου σταδιακά μειώθηκαν και το νόμισμά της υποτιμήθηκε. Προοδευτικά η οικονομική δραστηριότητα πέρασε κυρίως στα χέρια των υπηκόων του Σουλτάνου και ιδιαίτερα των Ελλήνων.

Δύο ακόμη παράγοντες ωφέλησαν τους Έλληνες: οι συνθήκες του Κάρλοβιτς (1699) και του Κιουτσούκ Καϊναρτζή (1774), που υπέγραψε η ηττημένη Οθωμανική Αυτοκρατορία, επέτρεψαν, κυρίως στην Αυστρία και τη Ρωσία, να επηρεάζουν τις εξελίξεις στο εσωτερικό της. Επίσης, οι Διομολογήσεις, δηλαδή οι εμπορικές συμφωνίες που έκαναν οι δυτικές χώρες με τους Οθωμανούς Σουλτάνους, ευνόησαν το ελληνικό εμπόριο και τη ναυσιπλοΐα, αφού έδωσαν τη δυνατότητα στους Έλληνες να υψώνουν στα καράβια τους τις σημαίες των χωρών αυτών.

Έτσι, οι Έλληνες έμποροι επέκτειναν τη δραστηριότητά τους στην Κεντρική και τη Δυτική Ευρώπη καθώς και τη Ρωσία, ίδρυσαν στα μέρη αυτά σημαντικές παροικίες και ανέλαβαν μεγάλο μέρος του εισαγωγικού και εξαγωγικού εμπορίου της Δύσης με την Ανατολή, κερδίζοντας πολλά πλούτη. Μαζί όμως με τα αγαθά έφταναν στην Οθωμανική Αυτοκρατορία και οι επαναστατικές ιδέες, που επικρατούσαν την εποχή αυτή στην Ευρώπη. Παράλληλα σχηματίστηκε ένας αξιόλογος ελληνικός εμπορικός στόλος, με πληρώματα έμπειρα στη ναυσιπλοΐα αλλά και στην αντιμετώπιση των πειρατών. Μεγάλες πόλεις, όπως η Κοζάνη, η Μοσχόπολη, τα Ιωάννινα, η Θεσσαλονίκη αλλά και νησιά, όπως η Χίος, η Ύδρα και τα Ψαρά, έγιναν σημαντικά κέντρα του ελληνικού εμπορίου.

Η οικονομική άνθηση, ο πολυάριθμος εμπορικός στόλος και οι εύπορες παροικίες του εξωτερικού βελτίωσαν τη θέση των Ελλήνων, παραμονές της Μεγάλης Επανάστασης του 1821. Από αυτούς λοιπόν τους πλούσιους εμπόρους αναδείχθηκαν εκείνοι που πρωταγωνίστηκαν αργότερα στον ξεσηκωμό του γένους μαζί με τους υπόλοιπους παραδοσιακούς ηγέτες του υπόδουλου ελληνισμού.

Γλωσσάρι

Νομάδες: Αποκαλούνται οι πληθυσμοί που δεν είναι μόνιμα εγκατεστημένοι σε έναν τόπο, αλλά μετακινούνται διαρκώς για την επιβίωσή τους.

Υποτίμηση νομίσματος: Η μείωση της αξίας ενός νομίσματος.

Συνθήκη: Γραπτή συμφωνία ανάμεσα σε δύο ή περισσότερα κράτη, που ρυθμίζει τις μεταξύ τους σχέσεις, συνήθως μετά από πόλεμο.

Παροικία: Η εγκατάσταση ανθρώπων και η συγκρότηση κοινότητας σε ένα ξένο κράτος.

Οι πηγές αφηγούνται...

1. Εμπορικές συναλλαγές

«4 Αυγούστου 1695. Ο Ιωάννης Πέγιος από την Καστοριά γράφει “...σου έστειλα με το γαλλικό καράβι 68 μικρά δέματα κερύ, 46 σακιά μαλλί και με το σημερινό 20 μικρά δέματα κερύ, καλά προφυλαγμένα, και 18 σακιά μαλλί και είναι όλο το κερύ 88 μικρά δέματα και όλο το μαλλί 64 σακιά και να τα πουλήσεις στην πιο καλή τιμή. Μάθε πως με τον πατέρα σου είμαστε τσακωμένοι και πιστεύω πως έστειλε να μου κατασχέσουν μέρος της περιουσίας και να με ντροπιάσει και μην βάλεις στο μυαλό σου ότι δεν έχω διαφορά με αυτόν, παρά έκαμε συντροφιά με άλλους φίλους και μου το έκαμαν αυτό σήμερα”».

Κωνσταντίνου Δ. Μέρτζιου, *Μνημεία μακεδονικής ιστορίας*, β' έκδοση, Θεσσαλονίκη 2007, σ. 211.
(Απόδοση στα νέα ελληνικά)

2. Συμφωνία μίσθωσης εμπορικού πλοίου

«Ναυλοσύμφωνο, 10 Οκτωβρίου 1502.

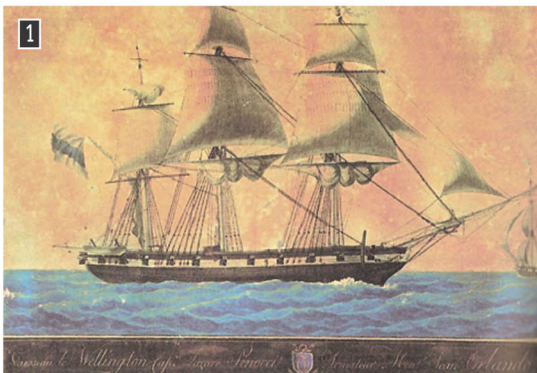
Ο κυρ Αντώνης ο Αντίππας ο караβοκύρης, πάνω στο καράβι μου διαβεβαιώνω ότι συμφώνησα με τον υποφαινόμενο έμπορο Καλογιάννη τον Αβράμη του σεβαστού Εμμανουήλ να ναυλώσω το καράβι αυτό και δεσμευόμαι ότι θα είναι έτοιμο, επανδρωμένο με άξιους ναύτες για να κάνουν το ταξίδι αυτό, αν θέλει ο Θεός στους συμφωνημένους τόπους...».

Εμμανουήλ Τοξότης Νοτάριος Κερκύρας. *Πράξεις (1500-1503)*, επιμέλεια Ελένη Αγγελομάτη-Γσουγκαράκη & Γιάννης Κ. Μαυρομάτης, Κέρκυρα 2007, σ. 160.
(Απόδοση στα νέα ελληνικά)

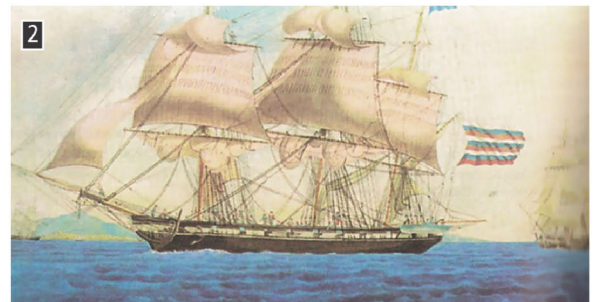
Ματιά στο παρελθόν

Τα Αμπελάκια

Τα Αμπελάκια είναι μια κοινότητα στο νομό Λάρισας, στις πλαγιές του βουνού Όσσα. Κατά τη διάρκεια του 18^{ου} αιώνα γνώρισε μεγάλη ανάπτυξη, κυρίως λόγω της νηματουργίας, της επεξεργασίας δηλαδή του βαμβακιού και της μετατροπής του σε νήμα. Την ίδια περίοδο στα Αμπελάκια κατοικούσαν 6.000 περίπου Έλληνες. Εκεί, το 1778 δημιουργήθηκε ο πρώτος συνεταιρισμός στον κόσμο, με την ονομασία «Κοινή Συντροφία και Αδελφότης των Αμπελακίων», που ασχολείτο με την παραγωγή, επεξεργασία, βαφή και εμπορία κόκκινων νημάτων.

▲ Το πλοίο του Υδραίου καπετάνιου Ιωάννη Ορλιάνδου, υδατογραφία, Αθήνα, Εθνικό Ιστορικό Μουσείο

▲ Πλοίο από την Ύδρα, Πειραιάς, Ναυτικό Μουσείο Ελλάδος

▲ Έλληνας ναυτικός, Αθήνα, Γεννάδειος Βιβλιοθήκη

▲ Αθηναία νύφη ετοιμάζεται για τον γάμο, Αθήνα, Γεννάδειος Βιβλιοθήκη

▲ Παζάρι στην πόλη της Λάρισσας

▲ Σκηνή από την αγροτική ζωή, Παρίσι, Εθνική Βιβλιοθήκη

▲ Ζωγραφική απεικόνιση της αθηναϊκής αγοράς κοντά στη βιβλιοθήκη του Αδριανού, Αθήνα, Γεννάδειος Βιβλιοθήκη

👉 Ερωτήματα

- Ποιοι υπήρξαν οι λόγοι της μεγάλης ανάπτυξης που γνώρισε η ελληνική ναυτιλία κατά τον 18^ο αιώνα;
- Ποια ήταν τα πιο συνηθισμένα επαγγέλματα των Ελλήνων κατά την Τουρκοκρατία με βάση τα κείμενα των δύο πηγών και τις εικόνες;